

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

זמ שגיו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

יִקְרָא לָכֶם פְּרָעָה וְאָמַר מַה־
 מַעֲשֵׂיכֶם: (לד) וְאָמַרְתֶּם אֲנָשִׁי
 מִקְנֵה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְעוּרֵינוּ וְעַד־
 עַתָּה גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲבֹתֵינוּ
 בְּעִבּוֹר הַשָּׂבוּ בְּאֶרֶץ גִּשּׁוֹן כִּי־
 תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם כָּל־רָעָה צָאן:
 מו (א) וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיִּגְדַּל לְפָרְעָה
 וַיֹּאמֶר אָבִי וְאֶחָי וְצִאֲנָם וּבְקָרָם
 וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 וְהֵנָּם בְּאֶרֶץ גִּשּׁוֹן: (ב) וּמִקְצֵה
 אֲחִיו לָקַח הַמִּשְׁתָּה אֲנָשִׁים וַיִּצְגְּם

נון פרעה רופעו לעסט, אונד
 שפריצט: וואס איזט אייער
 טהון? (לד) זאָ זאלעט: דייע
 דיענער זינד לייטע, דיא זיך
 מיט דער פֿיעהצוכט אַכנעבען
 פֿאַן אינזערער יונגנד אָן ביז
 יעטצט, זאָוואָהל וויר אַלס
 אויך אינזערע עלטערן, ראַמיט
 איהר אים לאַנדע גשן בלייבען
 מאַנעט: דען דיא פֿיעההיר=
 טען זינד דען מצרים אוין גריל.
 מז (א) יוסף קאַם הין, בע־
 ריכטעטע עם דעם
 פרעה, שפראַך נעמליך: מוין
 פֿאַטער אונד מיינע ברודער
 זאַממט איהרעם קליינען אונד
 גראַסען פֿיעה, אונד וואָס זיא
 זאַנסט האַבען, זינד אויס דעם
 לאַנדע כנען אַנגעקאַממען,
 אונד זינד יעטצט אים לאַנדע
 גשן. (ב) פֿאַן דען יינגסטען זייער ברודער נאָהם ער פֿינף מעננער, אונד שטעללעטע זיא
 פֿאַר

לפני

תרגום אונקלוס

אַרִי יִקְרִי לְכוֹן פְּרָעָה וַיִּמְרָמָה עוֹבְדֵיכוֹן:
 (לד) וְחִמְרוֹן גְּבָרִי מְרִי גִיחִי הָיוּ עֲבָדָךָ
 מִנְעוּרְנָא וְעַד כְּעַן אָפּ אֲנַחְנָא אָפּ אֲבֹתְחָנָא
 בְּדִיל דְּחִיתְבוֹן בְּאַרְעָא דְּגִשּׁוֹן אַרְי מְרַחְקִין
 מְצַרְאִי כָּל רְעֵי עָנָא:
 מז (א) וַאֲחָא יוֹסֵף וְחָוִי לְפָרְעָה וְאָמַר
 אָבָא וְאֶחָי וְעַנְהוֹן וְחֹרִיהוֹן וְכָל
 דִּי לְהוֹן אָתוּ מֵאַרְעָא דְּכְנָעַן וְהָא אִינּוֹן
 בְּאַרְעָא דְּגִשּׁוֹן: (ב) וּמִקְצֵת אַחֹרְהִי דְּבַר

ר ש י

רועי לאן וגו': (לד) בעבור תשבו בארץ
 גושן. והיא כריכה לכם שהיא ארץ מרעה
 וכשתאמרו לו שאין אדם בקיטין במלאכה
 אחת יחייקכם מעליו ויושיבכם שם:
 כי תועבת מצרים כל רועה לאן. לפי
 שהם להם אלוהות:
 מז (ב) ומקלה אחיו. מן הפסותים
 שבהם לגבורה שאין נראים
 גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשה
 אותם אנשי מלחמתו. ואלה הם ראובן
 שמעון לוי יששכר ובנימין. אותן שלח
 כפל משה שמותם כשברכן אבל שמו
 הגבורים כפל. וזאת ליהודה שמע ה'
 קול יהודה ולמד אמר ברוך מרטיב גד

ב א ו ר

(לד) בעבור תשבו בארץ גושן, והיא כריכה לכם שהיא ארץ מרעה, וכשתאמרו לו שאין אדם
 בקיטין במלאכה אחת יחייקכם מעליו ויושיבכם שם: כי תועבת מצרים כל רועי צאן, לפי שהם
 להם אלוהות, (רש"י), ולשון הראשון ע"כ כי תועבת מצרים כל רעה לאן, לאות כי בימים ההם לא היו
 המלכ' אונלי' בשר ולא יעובו אדם שיזבח לאן כאשר יעשו היום אנשי הודו וימי שהוא רועה לאן תועבת
 היא שהיא אותה החלב ואנשי הודו לא יאכלו ולא ישתו כל אשר ילא מחי מרגיש עד היום הזה עכ"ל:
 מז (ב) ומקצה, המ"ס אינה לשמוש מן קלה, בעבור שאין דגש אחריה למסרון נו"ן, אבל

לפני פרעה: (ג) ויאמר פרעה
 אל אחיו מה מעשיכם ויאמרו
 אל פרעה רעה צאן עבדיך גם
 אנהנו גם אבותינו: (ד) ויאמרו
 אל פרעה לגור בארץ באנוכי
 אין מרעה לצאן אשר לעבדיך
 כי כבוד הרעב בארץ כנען ועתה

פאר פרעה. (ג) פרעה שפראך
 צו וייגען כרידערן: וואס איזט
 אייער טהיין? זיא אנטווארטע-
 טען דעם פרעה: דייגע דיע-
 נער זינד פיעההירטען, זא-
 וואהל וויר אלס אונזערע פאר-
 פאהרען, (ד) אונד זאנטען
 פערנער צו פרעה: וויר זינד
 געקאטמען, אונד הייער צו לאג-
 דע אויפצוהאלטען, דען אים
 לאנדע כנען, ווא דיא הונ-
 גערסנאטה זא גראסן איזט,

האט דא פיעה דיינער דיענער קיינע וויידע מעהר, זא
 לאס

חרגום אונקלוס

ר ש י

חמשא גוברין ואקיימינון קדם פרעה:
 (ג) ויאמר פרעה לאחיהי מה עובדיכון ויאמרו
 לפרעה רעי ענא עבדיך אף אנחנא אף
 אבהתנא: (ד) ויאמרו לפרעה לאיחוחתבא
 בארעא אחינא ארי לית רעיא לענא די
 לעבדיך ארי ריקיף בפנא בארעא דכנען

ולנחלי אמר נחלי ולדן אמר דן וכן
 לזבולין וכן לאשר זהו לשון כראשית רבה
 שהיא אגדת חרץ ישראל. אבל בגמרא
 בבבלי שלנו מצינו שאותן שכל מה
 שמוחן הם החלשים ואותן הביא לפני
 פרעה ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל
 משום חלשית אלא טעם יש בדבר כדאי
 בבבא קמא. ובכריתתא דספרי שנינו בה
 בחאת

ב א ו ר

היא נוספת, בדרך אומות האמתי' שוספו לפעמים בשמות, ופירושו כמו מקלת, וכן
 ת"א ויב"ע ורש"י כתב ומקלה אחיו, מן הפחותים שבהם לגבורה (ובן מחורגם בל"א),
 שאין נראים גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשם אנשי מלחמה, ואלה הם ראובן שמעון
 לוי יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם בשרכן, אבל שמות הגבורים כפל, וזאת
 יהודה שמע ה' יקול יהודה וכו' זהו לשון ב"ר שהיא אגדת א"י, אבל בגמרא בבבלי שלנו
 (ב"ק דף ל"ב ע"א), מצינו שאותן שכל מה שמוחן הם החלשים ואותן הביא לפני פרעה (והם
 זבולין דן נחלי גד ואשר), ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר
 כדאיתא בב"ק, ובכריתתא דספרי שנינו בה בחאת הברכה כמו גמרא שלנו עכ"ל, וכן בחי"ע
 הוא כמו בגמרא שלנו: (ד) לגור בארץ, אני חמה בטעם הזה שאמרו לו, כי גם במלכים
 אין מרעה כי כבוד הרעב בארץ מלכים כמו בארץ כנען או יותר, כי עליה היתה עיקר הגורם
 ואולי אמרו כי בארץ כנען מפני כבוד הרעב יאכלו האנשים עשב השדה ולא ישאירו מחיה לבהמה,
 אבל בארץ מלכים יש בה אשר יחיו בה והאנשים ותשאר בה מרעה מעט, ויחכן שהיה בארץ
 מלכים

ה מע מ ר

מו (ד) לגור בארץ, עיין בבאור כמה שהקשה הרמב"ן כי הלא גם בארץ מלכים אין מרעה
 מפני הרעב, ויראה לי כי בארץ מלכים היתה היאור והקשה את האדמה, אם גם
 לא עלה במנהגו להוליד ולהלמית עד כי הארץ תהיה זבולה ועץ השדה פרוי, נכל זאת הלמית
 קטיר לבהמה ומרעה לנאן, יען זה אינו פרוץ לאדמה שמה ולחה בשדות וכרמים, ולזה פי'
 למלכים עוד נאן ונקר בשני הרעב בגורמה כמה שיבוא, תולס בשאר הארצות אשר כחמי האדמה
 רק למטר השמים ישמו מים, אם ימדל הגשם, יבש אכיר בכל זמן.

לאסנון דיינער ריענער אים לאג-
דע גשן וואהנען. (ה) פרעה
שפראך צו יוסף: עם איוט דיין
פאטער אונד דיינע ברודער,
דיא צו דיר געקאממען! (ו) ראז
לאנד מצרים איוט פאר דיר
אפפען, זעטצע דיינען פאטער
אונד דיינע ברודער אין דיא
בעסטע געגענד דעס לאנדעס,
לאס זיא אים לאנדע גשן וואה-
נען, אונד ווען דוא ווייסט,

וּשְׁבוּ נָא עִבְדֵיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן:
(ה) וַיֹּאמֶר פְּרֹעֹה אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר
אָבִיךָ וְאֶחָיֶךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ: (ו) אֶרֶץ
מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הוּא בְּמִטְבַּח אֶרֶץ
הוֹשֵׁב אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אֶחָיֶיךָ יֵשְׁבוּ
בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם-יָדַעְתָּ וַיֵּשְׁבָם
אֲנֹשֵׁי-חַיִּיךָ וְשִׁמְתָם שְׂרֵי מִקְנֶה

על דאס טיכטיגע מעננער אונטער איהנען זינד, זא סאכע זיא צו אבעראויפזעהערן איבער מיין

פיעה

חרגום אונקלוס

ר ש י

דָּבָען יִחְבֹּנוּ בְּעַן עִבְדֶּךָ בְּאֶרְעָא דְגִשְׁן:
(ה) וַיֹּאמֶר פְּרֹעֹה לְיוֹסֵף לְמִימָר אָבִיךָ וְאָחָי
אָחוּ לְוַחָךְ: (ו) אֶרְעָא דְמִצְרַיִם קְדֻמָּה הִיא בְּדִשְׁפִיר בְּאֶרְעָא אוֹתִיבֵית אָבִיךָ וּיִתְּ אָחָי
יִחְבֹּנוּ בְּאֶרְעָא דְגִשְׁן וְאִם יָדַעְתָּ וְאִית בְּהוֹן גּוֹבְרִין דְּחִילָא וְחַמְנִינֹן דְּבָנֵי גִיתֵי עַל דְּי

ב א ו ר

מלרים מעט נאחו מפני היאורים והאגמים, (הרמב"ן): (ח) אביך ואחיד באו אליך, הננסת
דנרים באומר הנה שמעתי כי איך ואיך באו וארץ מצרים לפניך היא, והנכון צעני שיאמר
איך ואחיד אליך באו לשמע כבודך, ועליך השליכו יתנס, ראה שמעשה עמהם טובה, כי עליך
הדבר ויש לאל ידך, (הרמב"ן), ועפ"ז חבין כוונת המסדרים האשכנזי: (ו) בארץ גישן, שם
כולל, ונה מחוות לכל אחת שם פרטי, והמחנה המובחר שבהם היא ארץ רעמסס, ולכן אמר
להלן במיטב הארץ בארץ רעמסס, וגשן היא הארץ הנבחרת בכל ארצות מצרים, וכ' הראש"ע
והע"ן נח ולפי דבתי כי רעמסס פתוח הע"ן איננה שהיו דרים שם ישראל כי מערי מסכנות
פרעה היתה עכ"ל: ואם ידעה ויש במ אנשי חיל, שעונו שיש כס אנשי חיל, וכן תיב"ע
דאית, וכן מתורגם כל"א: אנשי חיל, ראויים לגבורה ולשררה כמו אשת חיל אה (רות ג'
יא), ואני הלעיר מלאחי חרגום שרי מקנה רבני חילא לפירוש רבניו, (הרשב"ם), ומן ואני
הלעיר הוא הוספה מאיזה תלמיד שרלה להביא רא' לפי הרשב"ם שפי' אנשי חיל לגבורה ולשררה
והבין שאין לורך אל הגבורה והשררה רק לממונה על החיל, ולפי שאמר אחריו ושמתם שרי
מקנה, שאין לורך לזה להיות איש חיל, לכן הרחיק עדותו מאיזה חרגום אשר מלא שחרגם
מקנה, חילא, ואנחנו לא ראינו ולא שמענו החרגום הזה, כי ב' החרגומים שבידנו, ת"א
ויב"ע חרגמו רבני גיתי, אבל כוונתו האמתית היא, בעבור שאמר שרי, שאין הכוונה להיות
רועים, רק ממונים על הרועים, כשאר הממונים אל מלך, כמו שר האופים, שר המשקים,
שר הטבחים, וכל שר ומושל לריך לגבורה, ולא גבורת הגוף למלחמה, רק גבורת הלג כמ"ס
רוח עלה וגבורה ('שעי' י"א ב'), והיא אחת מהמדות שלריך כל שר וממונה להתנהג על פיהם
(וגבורת חז"ל שאמרו כס"ד דאבות משנה ד' איזהו גבור וכו') לא רחוקה היא מאנה) ועליה כיון
הרשב"ם, ולכן הביא רא' מפסוק בי אשת חיל את הנאמר ברות, שאין הכוונה שם במלת
חיל על כנף המלחמה, ורש"י פי' אנשי חיל, נקיאין באומנותן לרעות לאן (וכן מתורגם כל"א),
ואין כוונתו להיות רועים, כי אמר שרי מקנה, ולא רועי מקנה, רק כוונת' שהם בקיאין
במלאכה ההיא, יודעים להשגיח בראוי על הרועים שמתם ידם, וכוונתו קרובה לכוונת הרשב"ם
ז"ל: שרי מקנה, הראש"ע פי' כסוס כפרד, והרחיק הלחן בעבור שמועבת מלרים כל רעפ

חרגום אשכנוי

ויגש מז

פיעה . (ז) יוסף בראשטע זיינען פאטער יעקב , אונד שטעלל טע איהן דעם פרעה פאר ; יעקב גריסטע פרעה . (ח) פרעה שפראך צו יעקב : ווא פיעל זינד ריא יאהרע דיינעם לע בענס ? (ט) יעקב אנטווארטע טע דעם פרעה : ריא טאגע מיינער וואלל פאארט זינד הונ דערט אונד דריסיג יאהרע ; וועניג אונד בעטריכט ווארען מיינע לעבענס יאהרע , אונד

על אשר לי : (ז) ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה ויברך יעקב את פרעה : (ח) ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך : (ט) ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי

ולא

לאנ

חרגום אונקלוס

ר ש י

לי : (ז) ואיתי יוסף ית יעקב אביו ואקימיניה קדם פרעה וברך יעקב ית פרעה : (ח) ויאמר פרעה ליעקב כמה יומי שני חייך : (ט) ויאמר יעקב לפרעה יומי חתבותי מאה ותלחין שנין ועירין ובישין הו יומי שני חיי

אשר לי . על זאן שלי : (ז) ויברך יעקב . היא שאלת שלום כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים שלו "דיר בלע" : (ט) שני מגורי . ימי גרותי כל ימי הייתי גר

ולא

ב א ו ר

זאן , אכל לפי מה שפי' הוא למעלה הסנה היא בעבור שלא אכלו בשר הנעל חי ולא ישתו חלב , עדיין נשארה הגזה הלרכיב להם לבגדים , ורש"י פירש על אשר לי , על זאן שלי : (ז) ויברך יעקב , היא שאלת שלום כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים שלודי"ר בלע"ז , (רש"י) , ובל"א (גריסטען) , והרמב"ן כתב ואינו נראה בן שאין מדרך מוסר המלוכה שישאל אדם בשלום המלך וכמו שאמרו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו אבל היא ברכה ממש שדרך הזקנים והזסידים הנאים לפני המלכים לברך אותם בעושר ונכסים ובכבוד והתנשא מלכותם , וכענין שאמר הכתוב ימי אדני המלך דוד לעלם (מ"א א"ל ל"א) , ובלאמו מלפניו חזר וברך אותו ליטול רשות מלפניו ואמרו רבותינו שיעלה גילום לרגלו עכ"ל , והרא"ם אמר שבנות רש"י היא ג"כ כפי' הרמב"ן ע"ש , כי אין הכוונה בשאלת השלום שזכר רש"י ז"ל דוקא שישאל השלום לו , כי אם שיברכהו בשלום , וכן הוא ענין שלודי"ר בלע"ז , וגריסטען בל"א , והכלל נתינת השלום : (ח) כמה , באה על המלה הזאת הנ"ף והיא שאלת על כמות הדבר : (ט) שני מגורי , ימי גרותי שכל ימי הייתי גר בארץ , וכן מתורגם בל"א (וואלפאארט) : מעט ורעים היו ימי שני חיי , לא ידעתי טעם הזקן אביו מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך , ומה טעם לאמר ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי , כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם , ונראה לי כי יעקב אביו זרקה בו שיבה , והיה נראה זקן מאד , ופרעה תמה על זקנותו , כי אין כוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך , שכבר קלרו שנותם , ולכן שאל לו כמה ימי שני חייך כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי , אז ענה יעקב כי ימיו שלשים ומאת שנה , ואל יתמה בהם כי מעט הם כנגד שנות אבותיו

ה מ ע ר

(ט) מעט ורעים , עיין בבאור . ולולא הנגינה הייתי אומר כי מלת מעט נמשך למעלה ונחסר כ"ף הדמיון , ושעורו שני ימי מאה ושלשים שנה כמעט כלומר בקרוב (בייחאנהע) כי עוד לא נשלמו , ולאמר ורעים וגומר כלומר אף שימי מגורי היו רעים , בכל זאת השגתי ימי זקנה בזאת .

וְלֹא הִשִּׁיגוּ אֶת־יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אָבֹתַי
 בְּיָמַי מִגּוֹרֵיהֶם: (י) וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב
 אֶת־פְּרֻעָה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פְּרֻעָה: *
 (יא) וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־
 אֶחָיו וַיַּחֲן לָהֶם לֶחֶם אַחֻזָּה בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּמִיטַב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ
 רַעְמֶסֶס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרֻעָה:
 (יב) וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־
 אֶחָיו וְאֶת־כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לִפְנֵי
 הַטָּף: (יג) וּלְחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ

לאנגען ניכט אן דיא לעכענס-
 יאהרע מיינער עלטערן אין
 איהרער וואללפארט. (י) יעקב
 גריסטע פרעה אבערמאלס,
 אונד גינג הינוים פאן דער גע-
 גענווארט פרעה'ס. (יא) יוסף
 זעטטע זיינען פאטער אונד
 זיינע ברודער אן, גאב איהנען
 אייגענטהום אים לאנדע
 מצרים, אין דער בעסטענע-
 גענדרעס לאנדעס, אים לאג-
 דע רעמסס, וויא פרעה בע-
 פאהלען האטטע. (יב) יוסף
 פערזארגטע זיינען פאטער
 אונד זיינע ברודער אונד זיי-
 נעס פאטערס גאנצעס הויז

אשר

מיט בראד נאך אנצאהל דער קינדער. (יג) נון וואר קיין בראד מעהר אים גאנצען לאג-
 דע

תרגום אונקלוס

ר ש י

וְלֹא אָדְבִיקוּ יָת יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אָבֹתַי בְּיוֹמַי
 חֹתְבוֹתָהוּן: (י) וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב יֵת פְּרֻעָה וַיִּנְפֹּק
 מִן קָדָם פְּרֻעָה: (יא) וַאֲוֹחֵיב יוֹסֵף יֵת אָבוּהֵי
 וַיַּח אַחֻזָּה וַיַּחֲב לָהוּן אַחְסָנָא בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס
 בְּדִשְׁפִיר בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כַּמָּא דִּי
 פִּקִּיד פְּרֻעָה: (יב) וַזֶּן יוֹסֵף יֵת אָבוּהֵי וַיַּח
 אַחֻזָּה וַיַּח כָּל בֵּית אָבוּהֵי לְחֶמָּא לְפִיּוֹם
 מִפְּלָא: (יג) וּלְחֶמָּא לֵית בְּכָל אֶרֶץ אַרְי

בארץ ולא השיגו בטובה: (י) ויברך יעקב.
 כדרך כל הנפטרים מלפני שרים מנרכים
 אותם ונוטלים רשות ומה ברכה זרכו
 שיעלה נילום לרגליו לפי שאין מזרים
 שותה מי גשמים אלא נילום עולה ומסקה
 ומברכתו של יעקב ואילך ה"ה פרעה זא
 על נילום והוא עולה לקראתו ומסקה את
 הארץ תנחומא: (יא) רעמסס. מארץ
 גושן היא: (יב) לפי הטף. לפי הכריך
 לכל בני ביתם: (יג) ולחם אין בכל
 הארץ. סוזר לענין הראשון לתחלת שני
 הרעב

ב א ו ר

אבותיו שמיו יזכר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה זרקה בו שינה ונראה זקן מאד (הרמב"ן),
 וכן פי' הרשב"ם: (י) ויברך יעקב, כדרך כל הנפטרים מלפני שרים מנרכים אותם ונוטלים
 רשות, (רש"י): (יא) ויושב יוסף וגו' ויחן להם אחוז וגו', טעמו שהשיב אותם במיטב
 הארץ ובאחזה שנתן להם כי לא רצה שיהיו כגרים בארץ וקנה להם בתים ונחלת שדה וכרם
 ונתן להם, וזה מרשות פרעה כי הם אמרו לגור בארץ באנו לא לדור, כי בעבור הרעב נשוב
 לארצנו, ופרעה אמר ליוסף הושב את אביך שושיבם כאנשי הארץ התושבים בארץ גשן (הרמב"ן):
 (יב) ויכלכל, שראו כול, ונכפלו בו הפ"א והלמ"ד, וענינו ספוק לורך המזון כמדת כל אחד
 ואחד: לפי הטף, כשעור הטף כמו שאכלו: (יג) ולחם אין בכל הארץ, סוזר לענין הראשון
 לתחלת

דע, דען דיא הונגערסנאטה
 וואר זעהר שווער, אונד דאז
 לאנד מצרים אונד דאז לאנד
 כנען פערשמאכטעטע ווענען
 הונגערסנאטה. (יד) יוסף
 בראכטע אללעס געלד צוזאם-
 מען, וועלכעס אים לאנדע
 מצרים אונד אים לאנדע כנען
 צופינדען וואר, אום דאזנע-
 טריידע, דאז ויא איינקויפ-
 טען, אונד בראכטע דאזנעלד
 אין פרעה'ס הויז. (טו) אלס
 אללעס געלד אים לאנדע

ר ש"י

כי כבוד הרעב מאד ותלה ארץ
 מצרים וארץ כנען מפני הרעב:
 (יד) וילקט יוסף את כל הכסף
 הנמצא בארץ מצרים ובארץ
 כנען בשבר אשר להם שברים
 ויבא יוסף את הכסף ביתה
 פרעה: (טו) ויתם הכסף מארץ

מצרים

חרגום אונקלוס

חקיף כפנא לחדא ואשתלחי עמא דארעא
 דמצרים ועמא דארעא דכנען מן קדם
 כפנא: (יד) וילקט יוסף ית כל כסף דארעא
 דארעא דמצרים ובארעא דכנען בעבורא די אינון זבנין ואייתי
 יוסף ית כסף לבית פרעה: (טו) ושלים כסף מארעא דמצרים
 ומארעא

הרעב: ותלה. כמו ותלה ל' עיפות
 כתרנומו ודומה לו כמתלהל' הורה זקיס
 (משלי כ"ו): (יד) נשנר אשר הם טובים.
 נותנין

באור

לחלל שני הרעב: ותלה, לדעת הרד"ק שרש לה, וענינו ותשחגע, כי מרוב הרעב ילא
 האדם מדעתו, וכן בהכפל פ"א הפעל, כמתלהלה הורה זקיס (משלי כ"ו י"ח), וכן ותלה
 מכעש עיני (איוב י"ז ז'), שרש כהה, וכן כתב הראב"ע שהוא ע"מ ותחע (לעיל כ"א י"ד),
 ששרש תעה, ובתשלומו ותתנה, כן ותלה בתשלומו ותלקח, ובא פתח לפני הה"א להרחיבה
 בעבור שהיא גרונית, והיא נראית לפי שהיא נמפיק, כמו שנפתח לפני העין במלת ותחע,
 מש"כ ותלה, ותחעה, שהה"א נחה ואין לורך להרחיבה, בא סגול לפניה, וכן בא שרש
 תעה בהכפל הפ"א בנין הכנדי, נשתעשה, כמו כמתלהלה, אלא שזה מבנין התפעל, והראשון
 מבנין פיעל, ופי' ג"כ שעצמו כאדם שלא ידע מה יעשה, אבל הגאון רבינו סעדי' ז"ל בחרגומו
 הערבי על התורה פירש ותלה כמו ותלה, כלומר כאדם הנלצה לא ידע מה לעשות, וכן
 במתלהלה, המראה עצמו כאילו לא ידע מה לעשות, וכן פירש"י שניהם ותלה וכמתלהלה ל'
 עיפות, וכן ת"א ויב"ע: ארץ מצרים וארץ כנען, אבל הרחוקות יותר מארץ כנען לא היו
 באים לארץ מצרים כי רחוקות יותר מדאי או שמא לא היה אם רעב גדול כל כך, (הרשנ"ס),
 וכבר כתבתי בפי' מקן (לעיל מ"א נ"ד) נשם הנ"ר כי לא הו' הרעב דק בני' ארכות (פענילות,
 צרובות, פאזעפטינות): (יד) וילקט יוסף את כל הכסף וכו', ספר הנחוב זה וגמר הענין
 בכל הפרשה להודיע מעלת יוסף בחכמה בתבונה ונדעת זכיה היה איש אמונים שהביא כל הכסף
 בית פרעה ולא עשה לעצמו חולדות כסף ומטמוני מסתרים בארץ מצרים או לשלחו לארץ כנען
 אבל נתן למלך הבוטח בו כל הכסף וקנה לו את האדמה גם הכופות ומלא בזה חן ג"כ נעני
 העם בו השם הוא המלכות את יראיו, (הרמב"ן): בשבר אשר הם שברים, נותנין לו את
 הכסף: (טו) ויתם, שרש תמס לדעת הרד"ק במכילוב (ד' קטן דף קע"ז ע"א) ובשרשים שרש

לעיל

מְצָרִים וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ כָּל-
מְצָרִים אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה-
לָנוּ לֶחֶם וְלִמָּוֶת נִגְדָה כִּי
אִפְסֵם כֶּסֶף: (טו) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבֹ
מִקְנֵיכֶם וְאַתְּנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם
אִם-אִפְסֵם כֶּסֶף: (יז) וַיָּבִיאוּ אֶת-
מִקְנֵיהֶם אֶל-יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף
לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצִּיָּאן
וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבַחֲמֹרִים וַיִּנְהַלֵּם
בַּלֶּחֶם בְּכָל-מִקְנֵיהֶם בַּשָּׁנָה

תרגום אשכנזי שנה
מְצָרִים אונד אים לאנדע כנען
דרויף גענאנגען קאמען אל-
לע מצרים צו יוסף, אונד
שפראכען: גיב אונד בראד!
ווארום זאללען וויר פאר דיר
הינשמערבען? דען געלד הא-
בען וויר ניכט מעהר. (טו) יוסף
שפראך: ברינגט אייער פיעה
הער! זאווילל איך אייך פיר
אייער פיעה געטריידע געבען,
ווען קיין געלד מעהר דא איזט.
(יז) זיא בראכטען איהר פיעה
פאר יוסף, אונד יוסף גאב
איהנען בראד פיר פפערדע,
קליינעס פיעה, רינדפיעה
אונד פיר עזעל; ער אונטער-
היעלט זיא דאסזעלבע יאהר
מיט בראד פיר אלל איהר

ההוא

תרגום אונקלוס

וּמֵאֶרְעָא דְכְנַעַן וְאַחֵי כָל מְצָרַי לִוְת יוֹסֵף
לְמִימַר הֵב לָנָא לְחָמָא וְלָמָא נְמוּחַ לְהַקְבִּלְךָ
אַרִי שְׁלִים כֶּסֶף: (טו) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף דְּהִבּוּ
גִיתִיכוֹן וְאַתָּן לְכוֹן בְּגִיתִיכוֹן אִם שְׁלִים כֶּסֶף: (יז) וַאֲיִתְּיוּ יַחַד גִּיתִיהוֹן לִוְת יוֹסֵף
וַיֵּהֵב לָהֶון יוֹסֵף לְחָמָא בְּסוּסוֹתָא וּבְגִיתִי עֵנָא וּבְגִיתִי תוֹרִי וּבְחֲמֹרִיא וּזְנִינוֹן בַּלְחָמָא

ר ש י
נוחין לו את הכסף: (טו) אפס.
כתרגומו שלים: (יז) וינהלם. כמו
וינהגם ודומה לו אין מנהל לה (ישעי'
נ"א). על מי מנוחות ינהלני (תהלים

ב א ו ר

תמס, וכ"ה דעת הראש"ע, והראוי בתשלומו יתמוס על משקל יפקוד, וכשחסרו האמת נעמקה
נקודתה אל הפ"א, ודגש הפ"א יורה על חסרון העי"ן, ויורה על חסרון אות שלאחריו לפי סברתם,
וכן ויתמו ימי בני אהל משה (דברי"ל ד"ח), הדגש לחסרון המ"ם שאחריו, וכת' עוד שם הרד"ק ויתכן
שהיו מניין נפעל, ודגש הפ"א לחסרון נו"ן נפעל, ומלת ויתמו ראוי להיות יתפשו בני דגשים
הא' לחסרון נו"ן והב' לחסרון מ"ם עי"ן הפעל, כמו יתפשו מעמים (תהלים ק"ד ל"ה), רק
שהוקלו, אבל בשם אביו ר' יוסף קאמו כתב שכל הדגשים בתי"ו לבד שרשם נחם, והם מהקל
והדגש לחסרון אות שלפניו בדרבו שהיא נו"ן השגש, וכל הדגשים גם נח"ם שרשם תמס, והם
מהנפעל, ושני השרשים הם מענין אחד, לשון השלמה, כאשר מלאנו ענינים דנים שיש להם
ב' או ג' שרשים: אש, פעל עבר בשקל בי תפץ בנת יעקב (לעיל ל"ד י"ט), כי ירא לשנת
בלוער (שם י"ט ל'), ופירושו בלה הכסף, כמו ש"א ויב"ע שלים: (טו) הבו, ה"ה"א היתה
ראוי להיות נח"ם, ובאה בקמן שלא לחטטם צעבור שהיא גרונית, כ"כ הרד"ק במכלול (דפוס
קטן דף קכ"ג ע"א): במקניכם, תמוכות ומקניכם: (יז) וינהלם. כמו וינהגם, ודומה לו אין
מנהל לה (ישעי' ג"א י"ח), על מי מנוחת ינהלני (תהלים כ"ג ב'), ופי' ר"ע ספורנו וינהלם
בלחם, וכלם לאם בענין עלות ינהל (ישעי' מ' י"א), נתן להם הלחם מעט מעט אכול ולא
לשנעה

ההוא: (יח) ותתם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה השנית ויאמרו לו לא נכתב מאדני כי אסתם הכסף ומקנה הבהמה אל-אדני לא נשאר לפני אדני בלתי אם-

פיעה. (יח) אלס דיעועם יאהר צו ענדע וואר, קאמען זיא צו איהם אים צווייטען יאהרע, אונד שפראכען: ויר קאנגען עם מיינעם העררן ניכט פער- בערגען: דאס אללעם געלד אונד אללעם פיעה דאהין איזט צו מיינעם העררן! עם איזט פאר מיינעם העררן ניכטס מעהר איברויג, אלס אונזער

גויחנו

ר ש י

תרגום אונקלוס

בכל גיתיהון בשתא ההיא: (יח) ושלמת שתא ההיא ואתו לותיה בשתא הננישתא ויאמרו ליה לא נכסי מן רבוני אלהן שלים כספא וגעתי בעיקרא לות רבוני לא אישתאר קדם רבוני אלהן גויחנא וארענא:

כ"ג: (יח) בשנה השנית. לשני הרעב: כי אם חס הכסף. כי אשר חס הכסף והמקנה ונא הכל אל יד אדוני: בלתי אם גויחנו.

למא

ב א ו ר

לשנה כראוי בשני רעבון: (יח) בשנה השנית, לשני הרעב, ואע"פ שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקליר מבין שנה יעקב למכרים בזה ברכה לרגלו והתחילו לזרוע ובלה הרעב וכן שנינו בתוספתא דסוטה, לשון רש"י, והרמב"ן ז"ל כתב כי דע"ד הפסע לקט יוסף כל הכסף הגמלא בארץ מכרים ובארץ נוען נחמש שנים והניח אותו אל פרעה, כי איך יתכן שיחוס הכסף והמקנה בשנה אחת אבל הכסף הספיק להם כל חמש שנים כי כן הדבר במהגורו של עולם ובעבור שלא נחמדש ונשתנה דבר אחד בכל אלה השנים לא ספר בהם הכתוב רק וילקט יוסף את כל הכסף וגו', ואחרי שחס הכסף ספר שגאו אל יוסף נהיה זה בשנה הששית ונתן להם במקניהם לחם רק נהלם בו שיאללו לפי חיותם ולא לשנה ותחם השנה ההיא אשר נדר להם לנהלם בלחם בכל מקניהם והיא השנה הששית ויבאו אליו בשנה השנית לה ואמרו לו שיקנה אותם ואת אדמתם בלחם שיאכילם בשנה הזאת השניעית ואשר שחיה הארץ לפרעה יתן להם זרע שלא תחס האדמה כי ידעו כי כלו שבע שני הרעב ויהיה להם זרע וקליר וזה טעם ויכלכל יוסף וגו' לחם לפי הטף שנתן להם בשנות הרעב כדי לרכס לחם לפי הטף ירמוז כן, (הרמב"ן), וכן פי' ר"ע ספורנו כי בשנה ההיא היא השנה הששית לשני הרעב, ובשנה השנית פירושו שנית לה שהיא השניעית לשני הרעב: נבחר, ענין השתר והעלמה, וכן ת"א ויב"ע והמתרגם האשכנזי: כי אם חס הכסף, מלת אם מפורש בנמה עיונים, רובם לתנאי, ויש לשאלה, ויש במקום כאשר, ויש במקום אחת, כאשר הביא הרד"ק בשרשים שרש אם פסוקים רבים לכל אחד ואחד, יעוין שם כי לא אעתיקס פה ליראת האריות. והנה רש"י פי' כי אם חס, כי אשר חס, ואין הלשון מיושב לפי פירושו, כאשר תמה ע"ז הרא"ש ז"ל ולא ידע לישבו, ויב"ע תרגם ארום אין שלי, תרגם מלת כי ומלת אם כפשטם בכל מקום ואינו מיושב פה, אבל הוכוון בעיני פי' הרד"ק בשרשים שחבר זה עם המפורשים בלשון אחת כצו אם רחן אדני את לאז בנות ביון (ישעי' ד' ד'), פי' באמת רחן, הפכנס אם נחמר היקר יחשב (שם כ"ט ע"ז), פי' באמת נחמר היקר יחשב הפכנס לפני שהוא נקל בעיני להפוך לחנם, כמו שנקל ליוקר להפוך החמר מגלי לכלי, וכן כי אם יש אחרית ותקוחד לא תכרת (משלי כ"ג י"ח), ר"ל כי באמת יש אחרית ותקוה לאעשיך הטובים, ורבים כן, ונתב כי המפורשים בלשון אחת יהיה שרשם אמן ותחסר הנו"ן בדרכה לפעמים וכמו שחחסר במלת אחת: ומקנה הבהמה אל אדני, שעורו כי אם חס הכסף ומקנה הבהמה, ונא הכל ליד אדני: בלתי אם גויחנו, מלת בלתי פירושה לפעמים לא, ושעורו פה אם לא גויחנו, וכאלו כתובה אחר מלת לא, והכוונה

לייב אונד אינוער ערדרייך .
(יט) וואָרום זאָללען וויר פֿאַר
דיינען אויגען אונקאָממען, זאָ
וואָהל וויר אַלס אינוער ערד-
רייך ? קויפֿע אונד אונד אינוער
ערדרייך אום בראָד ! וויר אונד
אינוער ערדרייך וואָללען רעם
פרעה לייבאייגען זיין, גיב אונד
נור אויסזאַט, דאַמיט וויר
לעבען, אונד ניכט שטערבען,
אונד דאַן לאָנד ניכט וויסטע

גוֹיִתָנוּ וְאֲדַמְתָנוּ: (יט) לָמָּה נָמוֹת
לְעֵינֶיךָ גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲדַמְתָנוּ
קָנָה־אֶתְנוּ וְאֶת־אֲדַמְתָנוּ בְּלֶחֶם
וְנָהִיָּה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָנוּ עֲבָדִים
לְפָרְעָה וְחַן־זֶרַע וְנָהִיָּה וְלֹא
נָמוֹת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם:

ויקו

חרגום אונקלוס

(יט) לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ אִף־אֲנַחְנָא אִף־אַרְעֵנָא
קִנִּי יִהְיָא וְיִתְאַרְעֵנָא בְּלֶחְמָא וְנָהִי אֲנַחְנָא
וְאַרְעֵנָא עֲבָדִין לְפָרְעָה וְהָב בְּר זֶרַע וְנִיחִי
וְלֹא נָמוֹת וְאַרְעָא לֹא חֲבוּר: (כ) וְקִנִּיא יוֹסֵף

ר ש י

נמו אס לא גויתנו: (יט) וחן זרע. לזרוע
האדמה ואע"פ שאמר יוסף ועוד חמש שנים
אשר אין חריש וקליר מכיון שאל יעקב
למלכיים באה ברכה לרגליו והתחילו
לזרוע וכלה הרעה וכן שנינו בתוספתא
דטועה: לא תשם. לא תהא שממה לא

תנור

יח

ב א ו ר

אלא או רק, וכן ת"א ויב"ע אלהן, וכן מתווגס בל"א: (יט) גם אדמחני, האדמה שהיא
שוממה היא כמו מתה שאינו מוליאה עשב ועץ פרי כמשפטה, וכן מלאנו ההפך, אתה עשית
את השמים וגו' הארץ וגו' הימים וגו' ואתה מחיה את כלם (נחמ' ע' ו'), שש ממ' על
כל הנזכר לפניו: קנה אחנו ואח אדמחנו, הנה אמרו לו שגס גופס יקנה לעבדים לפרעה,
וכן אמר הן קניתי אתכם היום ואת אדמחכם, אבל אמר ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה
כי מכרו מצרים איש שדהו ולא אמר שקנה רק האדמה, והטעם כי הם אמרו לו שיקנה אותם
לעבדים עושי מלאכת המלך כרלונו והוא לא רצה רק לקנות את האדמה והתנה עמהם שיעבדו
אותה לעולם ויהיו בה אריסי צמי אבות לפרעה ואחדי כן אמר להם הן קניתי אתכם היום
ואת אדמחכם לפרעה, לא לעבדים כאשר אמרתם לי, רק עם האדמה תהיו לו והנך ראוי
שיטול המלך שהוא אדון הקרקע ופרעה יטול החלק הראוי לארסי, אבל תהיו קנויים לו שלא תוכלו
לעזוב את השדות וזה טעם מה שדברו לו, והאדמה לא תשם שלא תשם לעולם, ולכן אמרו
לו נמלא חן בעיני אדני שהקלת עלינו ליטול ארבע הידות שנוכל להיות בהם, והיינו עבדים
לפרעה כאשר דברנו שנעבד את האדמה לרלונו, (הרמב"ן): אנחנו ואדמחנו עבדים, פי'
כי האדמה כעבד לבעלים: וכן זרע, לזרוע האדמה: לא תשם, לא תהי' שממה, ושרש
המלה ישם, ולירי תהי' להמשך יו"ד השרש ומשקלו תדע, והיא מגזרת והבמות תישמנה
(יחזקאל ו' ו'), רק ששם האית"ן נחירק להמשך היו"ד כמו איעלך אשר יעשה (במדבר כ"ד
י"ד), למה תישן (תהלים מ"ד כ"ד), והיא מענין שרש שם, כן הוא דעת הראב"ע והרד"ק
בשרשים שרש ישם, ודעת רבי יהודה חיוג המערבי ששרשו אשם שמלאוהו ג"כ מענין שממה,
כמו תאשם שרון (הושע י"ד א'), ויאשמו יושבי בה (ישעי' כ"ד ו'), ומשפטו תאשם, תהי'
בסגול והאל"ף בח"ס, או האל"ף בשו"א פשוט כמו תאשם, ויאשמו הזונרים ונאה האל"ף נחה
בדרך אותיות אהו"י להיותן נחות, ונא לירי לפניו להמשיכה, כמו מלת לאמר שהראוי לאמר
ואמר במלת תישמנה, שהמרה האל"ף ביו"ד, בדרך אותיות אהו"י להתחלף זה בזה, והסכים
עמו המדקדק רבי משה הכהן הספרדי. והרד"ק במכילול (ד' קטן דף קי"ד ע"ב), כתב שיתכן
להיות שרשו שם, והי' לפי זה תשם על משקל ותקל נכרתה (לעיל ט"ז ד'), ישר שבר לשתי

ישעי'

חרגום אשכנזי

ווערדע. (כ) יוסף קויפטע אל-
לעס ערדרייך פאן מצרים פיר
פרעה, דען דיא מצרים פער-
קויפטען יעדער זיין פעלר; זא
שטארק דריקטע זיא דיא הונ-
גערסנאטה. אלאז געהארטע
דאז לאנד דעם פרעה. (כא) וואס
דאז פאלק בעטריפט, דייע-
ועס פערזעצטע יוסף אין

ויגשמו

(כ) ויקן יוסף את כל אדמת
מצרים לפרעה כי מכרו מצרים
איש שדהו כי חזק עליהם הרעב
ותהי הארץ לפרעה: (כא) ואת
העם העביר אתו לערים מקצה
גבול מצרים ועד קצהו: (כב) רה

אדמת

שטערטע פאן איינעם ענדע דער גרענצען מצרים'ס ביז אן דעם אנדערן ענדע. (כב) נור

דאז

חרגום אונקלוס

ית כל ארעא דמצרים לפרעה ארי ובינו
מצראי גבר חקליה ארי חקיף עליהון בפנא
והות ארעא לפרעה: (כא) וית עמא אעבר
יחיה מקרי לקרי מסוף חחום מצרים ועד
סופיה

מלרים וגו'. כן עשה לכל הערים אשר במלכות מלרים מקפה גבולה ועד קלה גבולה:
הנהגים

רשי"י

חבור לאן שדה נור שאינו מרוש: (כ) ותהי
הארץ לפרעה. קנויה לו: (כא) ואת
העם העביר. יוסף מעיר לעיר לזכרון
שאין להם עוד חלק בארץ והוא יב של
עיר זו במנחתה. ולא הולך הכתוב
לכתוב זאת אלא להודיעך שנתו של יוסף
שנתוון להסיר חרפה מעל אחיו שלא
יהו קורין אותם גולים: מקפה גבול
מלרים וגו'.

באר

(ישעי' כ"ד ט'), שהנח הנעלם אשר הוציאו הוא חמת הדגש הראוי להיות כס"פ לחסרון אות
הכפל, והנה אם שרשו אשס או ישס, הוא בלי ספק מניין הקל, והוא פעל עומד, אבל
אם שרשו אשס יתכן שיהי' חשס מהקל, כמו ותקל, ימר, לדעת רבי יונה (כפי מה שהביא דעתו
הרד"ק במכלול (ד' קטן דף קע"ז ע"א) ע"ג), ויתכן להיות מניין נפעל כדעת הראש"ע בפרשת
לך נמלת ותקל, ובפירושו לס' ישעי' נמלת ימר, וכן נוטה דעת הרד"ק במכלול (ס),
ויהיה לפ"ז הנח במקום הדגש הראוי לחסרון נו"ן נפעל, ויש לי עוד דברים בזה, אך לקצר
אני לרד"ק: (כ) ויקן וגו' לפרעה, שחיה קנויה לו מנחה: (כא) ואת העם העביר אהו,
בא מלת הבנוי אשר שהזכיר העם בפירוש, ובכך נחמתי פעמים רבות שכל כיוולא בזה נא לחזק
הנוונה, ולשלול ההפך, ובעבור שנתוב לפני זה קנה אהו ואת אדמתו, אמר אה"ז כי
קנה אדמתם לפרעה, ואולם בענין העם עשה זאת, שהעביר אותם לערים, ובה מובאר כוונת
המתרגם האשכנזי: העביר אהו לערים, כמו שעשה סמריב בדנתיב אל ארץ בארלכס (מ"ב
י"ח ל"ב וישעי' ל"ו י"ז), כדי שלא יעצנו כח חזקה איש איש בארצו לאשר מכירה, (הרשב"ם),
ורש"י כתב ואת העם העביר אהו, יוסף מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והוא יב
של עיר זו במנחתה, ולא הולך הכתוב לכתוב זאת, אלא להודיעך שנתו של יוסף שנתוון
להסיר חרפה מעל אחיו אלא יהו קורין אותם גולים, והוא מגמ' דחולין (דף ס' ע"ב), וכן
תיב"ע: מקצה גבול מצרים ועד קצהו, כן עשה לכל הערים אשר במלכות מלרים מקפה גבולה
ועד קלה גבולה, (רש"י), הנוונה בזה שאין השאמר הזה נמשך בפרט אל מלת העביר, דהיינו
שהעבירם מן הערים שנקבה הגבול אל הערים שנקבה הגבול האחר, ויהי' שעורו העביר אהו
לערים אשר מקפה גבול מלרים ועד קלהו, כי הי' לו לומר מקפה גבול מלרים אל קלהו או
לקצהו כמ"ל לערים, גם הנהיגה לא תשכים לזה, כי לבזור זה אין הפסוק הזה ראוי לאתנת
כלל, כנודע לבקי בעיני פסקי הטעמים, אבל באורו העביר אהו לערים, ר"ל מעיר לעיר
אפי' סמוכות זו לזו, וזאת עשה בכל הערים שנתכות מלרים, ותימה על הרק"ם שהעביר

אדמת הכהנים לא קנה כי חק
לכהנים מאת פרעה ואכלו את
הקם אשר נתן להם פרעה על
כן לא מכרו את אדמתם:
(כג) ויאמר יוסף אל העם הן
קניתי אתכם היום ואת
אדמתכם לפרעה הא לכם זרע
וזרעתם את האדמה: (כד) והיה
בתבואת ונתתם חמישית
לפרעה וארבע הודת יהיה לכם
לזרע השדה ולאכלכם ולאשר

בבתיכם

חרגום אונקלוס

סופיה: (כג) לחוד ארעא כומריא לא קנא
ארי חולקא לכומריא מן קדם פרעה ואכלין
ית חולקהווי יתב להון פרעה על כן לא
זכינו ית ארעהו: (כג) ויאמר יוסף לעמא
דא קניתי יתכוון יומא דין וית ארעכו לפרעה הא לכוון בדי זרע וזרעוון ית
ארעא: (כד) ויבי באעולי עלתה וחתנון חד מן חמשא לפרעה וארבע חולקין
יהון לכוון לבר זרע חקלא ולמיכלכוון ולמיכל לטפלכוון:

דאז ערדרייך דער פריעסמער
קויפטע ער ניכט, דען דיא
פריעסמער האטטען איהר גע-
וויססעס פאן פרעה, זיא
צעהרסען אלזא פאן דעם, זיא
איהנען פרעה געגעבען דארום
פערקויפטען זיא איהר ערד-
רייך ניכט. (כג) יוסף שפראך
צום פאלקע: נונמעהר האבע
איך איך געקויפט אונד אייער
ערדרייך פיר פרעה, היער
האבט איהר אויסוואמט! בע-
זאעט דאז ערדרייך: (כד) ווען
עס צים ערנדטען קאממט, זיא
זאלט איהר דען פינפטען
טהייל דעם פרעה אכגעבען;
פיער טהיילע אבער זאללען
איך ביזיבען צור אויסוואמט
דעם פעלדעם אונד צום עססען

ר ש"י

(כב) הכהנים. הכומרים כל לשון
כהן משרת לאלוהות הוא חזן מאוזן
שהם ל גדולה כהן מדין כהן חזן:
חק לכהנים. חק כך וכך לחם ליום:
(כג) הא. כמו הנה: (כד) לזרע השדה.
שכל שנה: ולאשר בבתיכם. ולאכלו

ואמרו

ב א ו ר

בנות רש"י אל קנה גבול מזרים: (כב) הכהנים, הכומרים כל לשון כהן משרת לאלוהות הוא חזן מאוזן שהם לשון גדולה כמו כהן מדין כהן חזן, וכן ח"א ויב"י, חבל לפי מה ש ילאנו ב. חסוב והנרתי וגו' אש שם הכמרים עם הכהנים (כפני ח"ד), יראה שהכמרים הם כהן חזרת מאשרתי הע"ז והכהנים כהן חזרת המשרתים באופן אשר, וכתב הרד"ק בשלשים שרש כהן כי הכמרים הם לונשי השזורים מלשון עורנו כתנור נכמרו (זיכה ס"י), שפירושו נשחרו, והכמרים הם אשר עובדי ע"ז שאינם לונשים שזורים, ועיי' מ"ש עוד בפ"ש מקן על כהן חן (לעיל מ"א מ"ה): כי חק לכהנים, חק קבוצ כך וכך לחם ליום: (כג) הא, כמו הנה כמו וגם חזי הא דרכך בראש נחתי (יחזקאל ט"ז מ"ג): (כד) והיה בתבואה, נעת הכוסס התבואה כמו שח"א באעולי עללמא: חמישיה, הוא חלק ח' ממשה: חידה, חלקי:
לזרע השדה, שכל שנה: ולאכלכם, שם, והנשכר אכל, ור"ל ולמאכלכם: ולאשר בבתיכם, ולאכלו העבדים והשפחה אשר בבתיכם, (כג) וכן ח"א ולאשר בבתיכם, ויב"ע חגום ולפרנס

תרגום אשכנזי

פיר אייך אונד אייערע הויזליי-
טע אונד קינדער . (כה) זיא
שפראכען : דוא האסט אונז
בוים לעבען ערהאלטען לאס
אונז פֿערנער גנאדע פינדען אין
דען אויגען טיינעס העררן . זא
וואללען וויר גערן לייבאייגען
זיין דעם פרעה . (כו) יוסף
מאכטע עס צום געועטץ ביז
אויף דיעוען טאג אויף דאז
ערדרייך מצרים , דאס דער
פינפטע טהייל דעם פרעה גע-
הארען וואלל ; נור דאז ערד-
רייך דער פריעסטער אלליין
געהארטע ניכט דעם פרעה .
(כז) ישראל בעזעטצטע זיך אל-

ויגשמו

בבתיכם ולאכל לטפכם:
(כה) ויאמרו החיתנו נמצא-
הן בעיני אדני ורהיינו עבדים
לפרעה: (כו) וישם אתה יוסף
להק עד-היום הזה על-אדמת
מצרים לפרעה לחמש רק
אדמת הכהנים לבדם לא היתה
לפרעה: (כז) וישב ישראל בארץ
מצרים בארץ גשן ויאחזו בה

ויפרו

א אים לאנדע מצרים, נעמליך אים לאנדע גשן; זיא ערלאנגטען אייגענטהום דארין, ויא-

תרגום אונקלוס

רש"י

העבדים והשפחות אשר בבתיכם: לטפכם .
בנים קטנים: (כה) נמלא חן . לעשות לנו
זאת כמו שאמרת: והיינו עבדים לפרעה .
להעלות לו המס הזה בכל שנה למק שלא
יעבור: (כו) וישב ישראל בארץ מצרים .
והיכן בארץ גשן שהיא מארץ מצרים:
ויאחזו בה . לשון אחיזה:
לפרעה: (כז) וירתיב ישראל בארעה דגשן

באור

בתיכון, יראה כוונתו שהוא שאר לרובי הנית כלים ובגדים, כי כלם וכללים במלת פרוסה,
ומן הד' החלקים ימכרו ללורך שאר לרכיזה: (כה) נמצא חן בעיני אדני, לעשות לנו זאת
כמו שאמרת: והיינו עבדים לפרעה, להעלות לו המס הזה בכל שנה חק ולא יעבור. (כו) על
אדמת מצרים לפרעה לחמש, א"ת על ארעא דמצרים דיהון יהנין חד מן חמשא לפרעה,
וכ"ת המהרגם האשכנזי, פירשו כי לחמש שב על לפרעה, וכאלו כתוב לפרעה חמש, אבל
יב"ע תרגם על ארעא דמצרים לפרעה למיסב חומשא מן עללחא, פי' הכחוב באופן שחיבת
לפרעה מוסבת על לחק, שזס החק לפרעה ליקח חומשא מן החנואה, וטעם החביר שחמת
מצרים המכסיק פחות מן הטפשא שבמלת לפרעה, מסייע ליב"ע כי לפי' האנקלוס ראוי להיות
מצרים במפסיק יותר ממלת לפרעה, ובטעמים אלו, וישם אתה יוסף | | לחק | עד-היום
הזה | | על-אדמת | מצרים | | | | לפרעה | לחמש: לכדם, שב על הכהנים ולא על אדמת,
כי הי' ראוי לאמר לנדה: (כז) וישב ישראל, הוא כלל שאמה הפרט, וישראל ר"ל בני ישראל
וקראם כן דרך כלל, ואמר וישב לשון ימיד כדרך הכחוב בבוא הפעל תחלה, ולכן בפעלים
הנאים אחר מלת ישראל אמר בלשון רבים, ויאחזו, ויפרו, וירנו, וכבר כתבתי זאת פעמים
דבות: בארץ מצרים, הכוללת ארצות מחולקות, ומפרש את"ו ואמר ובאחיה ארץ מארבותיה:
בארץ גשן, וגם היא בחלקה למחוזות שהן ארצות קטנות, ואחת מהן נקראת ארץ רעמסס,
שם ישבו בני ישראל, כמו שמפורש למעלה: ויאחזו בה, שקנו שם אחוזה, נמלת שדה וכרם,